



MATIČNÍ LISTY

Literární příloha Zpravodaje Matice české

Číslo 4

Praha, září 2007

Česká dětská kniha v Japonsku

V loňském podzimním přednáškovém cyklu Matice české vyprávěla PhDr. Blanka Stehlíková o své návštěvě výstavy české dětské literatury v Japonsku. Matici české (dále M. Č.) se naskytlá příležitost hovořit v Praze s členkou organizačního týmu této výstavy, bohemistkou a překladatelkou Akiko Sekizawa (dále A. S.). Paní Sekizawa nás ochotně seznámila s bližšími podrobnostmi týkajícími se této významné akce.

M. Č. Je známo, že japonské děti mají rády Čapkovu *Dášeňku* a knížky Josefa Lady a Jiřího Trnky. Jaká je v Japonsku znalost české dětské literatury v širším měřítku?

A. S. Japonská kulturní veřejnost ví o tom, že tato literatura je velmi kvalitní a má bohatou historii. Přesto, že se v minulosti konaly u nás některé samostatné výstavy například Josefa Čapka a Jiřího Trnky, chyběl komplexní pohled na tento úsek literatury. Tak vznikla myšlenka uspořádat velkou výstavu české dětské knihy 20. století.

M. Č. Proč jste si vybrali právě 20. století?

A. S. Na začátku 20. století došlo v souvislosti s koncem světové války v oblasti dětské knihy k velké změně od komerce směrem k uměleckému pojetí. Dětské ilustraci se začali věnovat i významní umělci, kteří se dříve zaměřovali na dospělé čtenáře. Důležitý je postupný přechod od klasických pohádek k modernějším, ze skutečného života. Tomu



Prospekt k japonské výstavě o české dětské ilustraci (Ashikaga).

odpovídá i technický způsob ilustrování za využití modernějších technik – fotografie nebo koláže atp.

M. Č. Kdo výstavu zorganizoval a co všechno na ní může návštěvník vidět?

A. S. Příprava byla velmi náročná a probíhala ve spolupráci mnoha lidí jak z české tak i japonské strany. V Japonsku ji připravovalo například osm muzeí a JBBY – Japonská rada pro knihy pro mládež. Z české strany nám nejvíce pomohla dr. Stehlíková mj. i zapůjčením dětských knih a stavebnic ze začátku minulého století. Výstava obsahuje téměř 50 originálních obrazů a 80 dětských knih, mnohé z nich představují první vydání. Prezентuje celkem šest ilustrátorů – J. Ladu, J. Čapka, O. Sekoru, K. Svolinského, C. Boudu a J. Trnku.

Pro dětské návštěvníky zakoupili organizátoři v Praze současné české hračky, se kterými si děti mohou hrát v dětském koutku.

M. Č. Jak dlouho výstava potrvá a na kolika místech bude instalována?

A. S. Zahájili jsme v červnu loňského roku a počítáme s tím, že výstava potrvá přibližně jeden rok. Postupně ji uvidí návštěvníci v osmi místech – Ashikaga, Hiracuka, Šizuoka, Hirošima, Tokio, Nikko, Kitakjúšú a Urawa.

M. Č. Má výstava také nějaké doprovodné programy?

A. S. Během výstavy proběhnou tři přednášky ve třech různých místech, také krátké programy pro děti, například veřejné čtení překladů knížek, promítání českých dětských filmů a prodej českých dětských knih v japonském překladu. K výstavě byl též vydán katalog, který představuje v jistém smyslu samostatně umělecké dílo.

M. Č. Českými sdělovacími prostředky proběhla zpráva, že výstavu navštívila japonská císařovna Mičiko. Je to jistě významné uznání české knize a práci všech organizátorů.

A. S. Návštěvou císařovny jsme velice poctěni. Císařovna je velkou znalkyní dětské literatury a jejího výtvarného doprovodu, sama je autorkou pohádkové knížky a angažuje se v různých odborných sekcích na podporu této literatury. Na výstavě se dala podrobně informovat o její tematice a projevila velkým zájem o vystavená díla.

M. Č. Vy sama se zabýváte překládáním českých dětských knih. V loňském roce Vám v Japonsku vyšla knížka Daisy Mrázkové *Slon a mravenec*. Děkujeme Vám za propagaci české literatury a přejeme japonské výstavě další úspěchy.

A. S. Výstava má celojaponský charakter a jistě přispěje k tomu, aby se s českou dětskou literaturou a ilustrá-



Návštěvníky provádí po výstavě postavička kocoura Mikeše. Foto A. Sekizawa.

torskou školou seznámili i Japonci, kteří ji dosud neznali. Dětské návštěvníky provádí po výstavě postavička kocoura Mikeše. Doufáme, že se stane jejich přítelem a přivede je k četbě českých knížek.

Rozhovor připravila **Eva Ryšavá**

Nakladatel Vladimír Žikeš



Fotografie nakladatelské značky, která byla u vstupu do knihkupectví v Karlově ulici č. 2 v přízemí Colloredo-Mansfeldského paláce.

Vladimír Žikeš (1906–1980) je v současné době, s výjimkou odborných kruhů, nepříliš známou postavou dějin našeho nakladatelského podnikání. Vzhledem k šíři jeho aktivit je to skutečně nezasloužené. Nedávné únorové výročí sta let od jeho narození přešel domácí kulturní tisk prakticky bez povšimnutí. Jediná vzpomínka, která byla u této příležitosti uveřejněna, vyšla v komunistických *Haló novinách* [FRIEDL, 2006], což působí trochu jako námět pro absurdní drama. Autor Milan Friedl totiž sice připomenul, že byl Žikeš za svoji vlasteneckou činnost vyznamenán prezidentem Ludvíkem Svobodou, jakoby však jeho pozornosti ušlo, že období komunistické vlády pro něj také znamenalo zánik úspěšného podnikání a řadu těžkostí, když byl nucen pracovat jako horník či dělník v mrazárnách. Friedlův článek pokládám za

poněkud nedostatečné připomenutí této bezpochyby zajímavé osobnosti. Rád bych se tedy pokusil o nápravu v tomto svém příspěvku, který vychází z mé nedávno obhájené bakalářské práce [SÍBEK, 2006]. Ta byla zpracována na základě studia Žikešovy nakladatelské pozůstalosti, uložené ve fondech Knihovny Národního muzea, a popisuje zatím jen ucelené období let 1906–1945. Úplný rozsah Žikešova života a tvorby bude později zachycen v zamýšlené diplomové práci. Následující biografické shrnutí napovídá, jaký záběr bude mít další případný text kvalifikační práce.

Plzeňský rodák Vladimír Žikeš (narozen 5. února 1906) vydal první knihu již 1. května 1925. To bylo více jak rok před jeho maturitou na obchodní akademii. Mezi první tituly patří jeho vlastní překlady z francouzštiny. Frankofonní literatura a prostředí bylo jeho trvalým zájmem, zvláště pro dlouhou tradici bibliofilství. Po odjezdu ze svého rodiště pracoval v Praze u nakladatelské firmy F. Topič a zároveň externě studoval dějiny umění se specializací na dějiny knihtisku a knižních vazeb u Zdeňka Václava Tobolky. V době, kdy působil jakou soukromý nakladatel (1925–1937), vydal ve spolupráci s tehdejšími typografickými a knihařskými špičkami (např. s Karlem Dyrynkem, Josefem Solarem či manželi Jiroutovými) přes tři



Fotografie zachycující návštěvu prezidenta Edvarda Beneše v Pražském salonu Vladimíra Žikeše v roce 1945. V. Žikeš je přihlížející muž úplně vlevo snímku.

desítky bibliofilských titulů. V červenci 1937 získal nakladatelskou koncesi a vydávání knih se stalo jeho obživou. Rozmezí let 1937–1942 bylo naplněno náročnými projekty zajímavých uměleckých monografií. V roce 1941 se mu také podařilo rozšířit zázemí firmy, která do té doby sídlila v kancelářích s adresou Národní 17, o nádherné prostory Colloredo-Mansfeldského paláce. Tam v přízemí otevřel knihkupectví a antikvariát. Od roku 1938 byl však také zapojen do protiněmecké činnosti a od 1. května 1942 se datoval jeho nucený pobyt v ilegality, který strávil jako Ján Mrózek na území Slovenska. Krom desítek úspěšných akcí, kdy získával informace pro exilovou vládu v Londýně a organizoval pomoc řadě odbojových skupin, vydal na horské chatě v Tatrách společně s přáteli ilegální tisk s návodem na domácí výrobu výbušnin pro odbojové útoky. Po osvobození Košic stál u vydání první knihy na osvobozeném území Československa. V květnu 1945 se vrátil do Prahy a ze svého majetku nenašel prakticky nic. Začínal s podnikáním od nuly, ale nezalekl se. Díky úvěru od banky se mu podařilo rozvinout potenciál komplexu Colloredo-Mansfeldského paláce a vytvořit v něm Pražský salon Vladimíra Žikeše. K činnosti nakladatelské, knihkupecké a antikvářské přidal výstavy knižního umění,

prodej grafické tvorby a aukce bibliofilí a výtvarného umění. Část prostor dal zdarma k dispozici i českému PEN klubu. Z adresy Karlova 2 se stalo zásadní místo kulturního života let 1945–1948. Krom výrazného zastoupení společensko-politické literatury se v poválečné produkci objevuje především téma Prahy. Důležitým autorem, který tuto tematiku přinášel, byl Antonín Novotný, někdejší ředitel Muzea hlavního města Prahy. Grafické podobě knih a veškerých propagačních tiskovin vtiskl tvář především Vojtěch Kubašta. Ten navrhl i nakladatelský signet, kterým bylo stylizované písmeno „Ž“. V širším povědomí zůstala především edice Žikešovy pražské špalíčky, za níž stál právě Novotný s Kubaštou. Změna společensko-politické situace přinesla i konec úspěšně rozvinuté činnosti. Totalita znamenala pro Žikeše řadu problémů. Přestože se snažil působit dál v oboru, kterému rozuměl (např. v nakladatelství Slouvtour, Čedok či v podniku Artia), byl nucen pracovat i jako horník, dělník v mrazárnách na jatkách a noční vrátný. Naděje, kterou na začátku roku 1949 vkládal do práce ve Slouvtouru na Slovensku, se definitivně rozplynula o dvě léta později. Tehdy se musel přestěhovat zpátky na české území, kde jej čekala ona dělnická zaměstnání. Až v důchodovém věku (v roce 1967) se mohl konečně vrátit zpět na Slovensko do hor, které byly (krom knih) jeho další vášní. Do roku 1974 pak opět působil ve Slouvtouru a poté odešel na zasloužený odpočinek. Při zpracování nakladatelského archivu, který prodal Knihovně Národního muzea v roce 1975, jej postihly první větší zdravotní problémy. Zemřel 4. ledna 1980 v Demänovské dolině.

Tomáš Síbek

Bibliografické odkazy

FRIEDL, Milan: Zapomínaný Vladimír Žikeš. *Haló noviny*. 25. 1. 2006.

SÍBEK, Tomáš: Vladimír Žikeš, nakladatel. Praha, 2006. 54 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Anna Stöcklová.

Fotografie pocházejí z nakladatelského archivu Vladimíra Žikeše, který je součástí fondů Knihovny Národního muzea (KNM).

Nález dopisů Kateřiny Vilemíny Zaháňské v Britské knihovně v Londýně

Otevírání dlouho nepřístupných archivů přineslo v posledních patnácti letech nečekané badatelské možnosti. I když se to týká hlavně materiálů 20. století, ani období starší nezůstala beze změn a pro zahraniční badatele je dnes přístup do českých archivů také snadnější. Jak je na tom našinec hledající dokumenty, jež se

vztahují k naší zemi za jejími hranicemi, např. v Anglii? Tomuto tématu se už před rokem 1990 věnovaly tři studie. Dva články vyšly ve *Sborníku archivních prací*: první je z r. 1979 od J. Charouse a druhý, podstatně detailnější a propracovanější, je z r. 1985 od Aleše Chalupy. Ten také popsal své nálezy v *Časopise Národního muzea* v Praze v r. 1981. K těmto studiím se řadí příspěvek Sylvy Šimsově, přednesený na loňské konferenci Společnosti pro vědy a umění v Českých Budějovicích². Některé fondy a dokumenty, citované v těchto studiích, jsou badatelům dobře známé, jiné méně, některé byly zkoumány, ostatní na to teprve čekají.

Mezi bohatými sbírkami rukopisného oddělení Britské knihovny v Londýně, zahrnujícími četné pozůstalosti, jsou však i pro nás zajímavé materiály, o nichž nebylo doposud nic známo. Jedním takovým příkladem je svazek dopisů, jejichž pisatelkou je Kateřina Vilemína vévodkyně Zaháňská (1781–1839), nám dobře známá „paní kněžna“ z *Babičky* Boženy Němcové.

Až do padesátých let 20. století se mělo za to, že vévodkyně Zaháňská byla žena, jež si na psaní nepotrpěla. Kromě jednoho deníku z cesty po Sicílii, nacházejícím se v soukromém vlastnictví v Německu, se nevědělo o žádných dalších dochovaných písemnostech. Náhodný a zcela překvapivý nález společné korespondence vévodkyně Zaháňské a kancléře Metternicha, kterou objevila Marie Ullrichová v Plasech v r. 1949, tento názor poněkud zviklal. V roce 1980 byla pak v Britské knihovně v Londýně zpřístupněna do té doby uzavřená pozůstalost anglického diplomata lorda Beauvalea, která přinesla na denní světlo další dopisy Kateřiny Vilemíny Zaháňské, tentokrát určené anglickému chargé d'affaires ve Vídni, Fredericku Lambovi (1782–1853)³. Dopisy jsou datovány do let 1814–1815, tedy do doby Vídeňského mírového kongresu, na kterém se jednalo o novém uspořádání evropských hranic po porážce Napoleona.

Korespondenci, kterou Frederick Lamb od vévodkyně obdržel, si pečlivě schovával celý život, a vše je dnes v Britské knihovně uspořádáno do dvou konvolutů. Dopisy jsou z velké většiny psané v jazyce aristokracie – francouzštině, ale Vilemína Zaháňská uměla mimo jiné také anglicky a tento jazyk ráda užívala i v korespondenci s Lambem. Anglické pasáže, nebo celé listy, jsou dnes dokladem toho, jak výborná její znalost tohoto jazyka byla a jak dobře s ním dovedla zacházet v psané formě. Kromě dopisů je zde také hodně lístků se vzkazy, které si oba milenci vyměňovali ve Vídni, kde se denně vídali, ale podstatnou část tvoří dlouhé dopisy zasílané Lambovi do Anglie, kam byl odvolán v březnu 1815. Pro mladého Lamba bylo toto období začátkem jeho diplomatické kariéry, kterou bude končit právě ve Vídni jako anglický velvyslanec lord Beauvale v r. 1841.

Přesto, že životopisci Vilemíny Zaháňské o jejím vztahu k Lambovi věděli, nedostatek dokumentů znamenal, že unikala jeho hloubka a důležitost. Dnes zpřístupněné dopisy jsou svědkem hluboké lásky a oddanosti, kterou vévodkyně k Lam-

bovi cítila a staví do nového světla její vztahy ke Klemensu Metternichovi a Alfredu Windischgrätzovi, dosud považované v jejím životě za rozhodující. Tyto dopisy také osvětlují počátky vztahu k dalšímu Angličanovi, lordu Charlesi Stewartovi. Dopisy Lambovi jsou silně emocionálně laděné a jejich intenzita místy až zaráží. Silně tak kontrastují s vyváženým, rozumovým tónem Vilemínových listů Metternichovi. Drobné denní vzkazy jsou pak důkazem toho, jak důležité pro ni bylo udržet milostný poměr s Frederickem Lambem v tajnosti.

Přínos této korespondence k hlubšímu poznání života pisatelky je nepopíratelný. Jejich nález nám dává možnost nahlédnout do nejintimnějšího života jedné z nejzajímavějších a nejpřitažlivějších žen své doby a doplňuje o další rozměr nejen její osud, ale i její povahu. Dovídáme se o jejich snech a plánech o klidném poválečném životě po boku milovaného muže, jsme svědky důvěrných vyznání.

Přes svou hlubokou intimnost je tato korespondence také svědkem současného politického dění v období po první porážce Napoleona, doby mírových oslav v Paříži, setkání spojenců v Londýně, následujícího kongresu ve Vídni (kdy Kateřina Vilemína Zaháňská plnila roli hlavní rakouské hostitelky kongresu), pohnutou dobu Napoleonova útěku z Elby a jeho konečnou porážku u Waterloo. Lambovy dopisy se bohužel nedochovaly, ale vévodkyně Zaháňská je tak dobrou pisatelkou, že jeho stanovisko je většinou možné z jejích listů vydedukovat. Tato vévodkyněna dílčí „anglická“ korespondence doplňuje bohatství materiálu, týkajícího se života ratibořické paní, uchovávaného v českých archivech. Na vydání výběru z dopisů Fredericku Lambovi s komentářem se pracuje a měl by vyjít v roce 2008 v ARSCI.

Děvana Pavlíková

¹ Charous, J.: Výzkum v zahraničních archivech po r. 1945. Sborník archivních prací, roč. 29, 1979 č. 2, s. 384-388.

Chalupa, Aleš: Bohemica a Slovacia v rukopisech Britské knihovny. Časopis Národního muzea v Praze, řada historická, roč. 40, 1981, s. 72-81.

Chalupa, Aleš: Prameny k dějinám ČSSR v Britských archivech a knihovnách. Sborník archivních prací, roč. 35, 1985, č. 2, s. 561-589.

² Šimsová, Sylva: Moje zkušenosti s britskými archivy pro hledání informací o druhém a třetím exilu. (Příspěvek na konferenci SVU, České Budějovice, červenec 2006. Vydání se připravuje). Část této korespondence se podařilo vydat v originále v Rakousku (Ullrichová, M. ed.: Clemens Metternich – Wilhelmine von Sagan: ein Briefwechsel 1813–1815. Graz, 1966). Český překlad této edice vyšel až v roce 1997 v Brně pod názvem Bon jour mon ami.

³ Pavlíková, Děvana: „Má drahá, hříšná lásko“: dopisy Kateřiny Vilemíny vévodkyně Zaháňské Fredericku Jamesi Lambovi, 1814–1815. Muzejní a vlastivědná práce, roč. 42, 2004, č. 2, s. 65-80.

Zapomínaný novinář a literární kritik Artuš Drtil

(6. ledna 1885 v Klopíně u Úsova – 10. dubna 1910 v Praze)

Narodil se v Klopíně čp. 25, obci nacházející se na česko-německém jazykovém rozhraní. Pocházel z chudších poměrů, přesto mu rodiče umožnili studium na českém gymnáziu v Zábřehu na Moravě. Studia musel přerušit a po sextě nastoupit do zaměstnání na poště v Úsově.

Již na gymnáziu se intenzivně zajímal o literaturu a vyšly mu první články pod šifrou V. O. V jeho snažení ho podporoval jeho středoškolský profesor češtiny Josef Straka, který v něm údajně tušil druhého F. X. Šaldu. Drtilovy práce byly dle jeho hodnocení dobře logicky promyšlené a slohově krásné, takže je dlouho schovával.

Psal fejetony do olomouckého *Pozoru*, články a literární a společenské kritiky do prostějovského *Havlíčka*, do *České stráže*, *Studentských směrů*, *Studentského sborníku*, do Pelclových *Rozhledů*. Jeho práce nalezneme dále v novinách a časopisech: *Moravské rozhledy*, *Moravské národní noviny*, *Kramérius*, *Národní obzor*, *Horkého týdeník*, *Stopy*, *Přehled revue*, *Moravský kraj*, *Nová Slovač*, *Naše Slovensko*, *Hlasy z Hané a Podřipské slovo*.

Artuš Drtil napsal spisek o Jiřím Mahenovi, který vyšel až po jeho smrti s podtitulem *Nárys ideový a estetický*, vydal Př. Plaček v Praze-Královských Vinohradech s doslovem z pera nakladatele.

Zachovala se zajímavá korespondence Artuše Drtila se spisovatelkami Terezou Novákovou a Růženou Svobodovou a redaktorkami *Ženské revue* Boženou Benešovou, rozenou Zapletalovou, Zdenkou Wiedermannovou-Motyčkovou a *Ženského světa* Pavlou Maternovou a dalšími (z let 1907–1910), dále devět dopisů F. X. Šaldy Drtilovi.

Za Drtilova života byla málo známa skutečnost, že psal také verše, jak dokazuje například následující epitař:

*Zde věčný spánek dříme Artuš Drtil:
on mnoho miloval, však ještě více škrtil
a šaškem stal se v posled svého žití
(vždyť neměl právo ani jiným býti!).
A chtěl-li výš, tož těžké nosil boty
an zakop vždy, když nejkrásnější noty
té lidské písně – Štěstí se jí říká –
chtěl zazpívat. Děv několik
on srdce lapil – z perníku však byla
a v hnusnou kaši se mu proměnila,
když líbal je a hladil, aby jednou*

*svou duši zahřál studenou a bédnou.
Vše pošpinil, i náhrobek svůj vlastní
a věru mohli říct, že blázní a ne básní.*

V básních vzpomíná na své lásky a na přítele Jetřicha Lolka, krajana, bratra později se proslavivšího malíře Stanislava Lolka, výtvarného inspirátora postavy Lišky Bystroušky, se kterým se také v Praze stýkal.

Přestože v r. 1913 vyšel *Výbor z prací A. Drtila*, uspořádaný Františkem Šelepou (nákladem Lidového družstva Přehled, Praha, 200 stran), neobsahoval úplný soupis Drtilových prací. Další dílčí studie, uveřejňované vesměs v časopise *Severní Morava*, např. hlavně Jana Skutila a také Bedřicha Slavíka či Josefa Bartoše, dodnes nenaplnily přání vyslovené v Šaldově nekrologu:

„Jest si ... upřímně přáti, aby brzy podjala se povolaná síla, stejně osvícená jako pietní, vděčného úkolu a podala nám všestranný a charakteristický výbor vší tvorby Drtilovy, který by nám plně ozřejmil naši ztrátu a ustálil památku opravdového a vroucího ducha i čestného hrdinského srdce, jímž byl Artuš Drtil.“

Žurnalista a literární kritik Artuš Drtil bývá nazýván zmařenou, zhynulou nadějí Moravy, obdobně jako o půlstoletí mladší básník Aleš Balcárek, pocházející z téměř sousedního Šumvaldu. V roce 1985 bylo v Klopíně vzpomenuo 100. výročí jeho narození a při této příležitosti mu byla na obecním domě odhalena pamětní deska. Bylo to z iniciativy Jana Motlíčka z Úsova, který mimo jiné požádal Společnost Aleše Balcárka o prověření, v jakém stavu se nachází Drtilův hrob na Olšanských hřbitovech. Hrob s náhrobkem, na jehož zřízení přispěl obecní úřad a sestra Anna, byl po delším pátrání nalezen a ošetřen.

Věříme, že posledně zmíněné, stejně jako zájem projevený Maticí českou, napomohou, aby tato osobnost české literatury neupadla do nezaslouženého zapomnění.

F. X. Šalda napsal v nekrologu o A. Drtilovi:

„V Drtilovi odešel nejen bystrý, vnímavý a inteligentní spisovatel, odešlo víc: odešla i celá ušlechtilá osobnost pevné víry, jasného mužného přesvědčení i statečnosti, srdce navýsost čestné, duch opravdu kulturní.“

Arne Novák o něm napsal: *„Morava, které byl oddán na život a na smrt, neměla dávno nikoho, kdo by jí dovedl býti zároveň buditelem a kritikem, vychovatelem a soudcem jako Artuš Drtil, a ovšem Morava nejen že neuživila svého rodáka a žurnalistu, ale ani nesnesla jeho hlasu, jenž byl sice mnohdy bezohledný a krutý, ale vždy poctivý a opravdový.“*

Jaroslava Čajová



Náhrobek Artuše Drtila na Olšanských hřbitovech (Odd. IX 10 B 157).

Foto Jaroslav Fencel

Z literárních toulek po Hradčanech

V lednu letošního roku jsme se vypravili na Hradčany po stopách českých spisovatelů a básníků (I. Herrmanna, J. Arbese, L. N. Zvěřiny, J. Seiferta...). Jako malou připomínku literární vycházky, ale i jako inspiraci pro členy Matice české, kteří se této akce nemohli zúčastnit, nyní přinášíme alespoň jedno „hradčanské zastaveníčko“:

Socha archanděla připomíná Miloše Martena

Barokní socha archanděla Michaela s plamenným mečem a štítem, doplněná andílky a štukovými hlavičkami, upoutá na nároží Hradčanského náměstí a Loretánské ulice – na budově Toskánského paláce. Autorem nevelkého, ale efektního sochařského díla byl Ottavio Mosto (1659–1701), barokní umělec italského původu, který mimo jiné vytvořil i sousoší sv. Václava s anděly na Karlově mostě, jež se při povodni roku 1784 zřítilo do Vltavy (nyní se nachází v Lapidáriu Národního muzea; torzo sochy jednoho z andělů bylo v lednu 2004 vyloveno z Vltavy). Archanděl Michael na nároží Toskánského paláce byl patrně první pražskou zakázkou Ottavia Mosta, neboť umělec se v Praze objevil už před rokem 1694, zřejmě na pozvání hraběte Michaela Osvalda Thuna-Hohenštejna, aby zhotovil sochu na výzdobu nového sídla (Toskánský palác na Hradčanech vyrostl v letech 1689–1691 právě z podnětu Thunů a původně se proto nazýval *Thunovský*).

Stará barokní socha se pak zvláštním způsobem objevila v české literatuře první poloviny 20. století: ve strhující závěrečné pasáži dialogu *Nad městem* od Miloše Martena (1883–1917) – významného literárního kritika, prozaika a překladatele (vl. jm. Miloš Šebesta). A přestože v textu není výslovně uvedeno jméno paláce, na jehož nároží se socha archanděla tyčí, jde nepochybně o Toskánský (se sochou od O. Mosta). Odpovídá tomu i lept Zdenky Braunerové, který společně s kresbami doprovází bibliofilské vydání této prózy z roku 1917.

Filozofické rozprávění Michala s Allanem (Čecha s Francouzem) a jejich odlišné vnímání minulosti, přítomnosti i budoucnosti Prahy (a přeneseně i celého světa) tvoří jádro Martenova dialogu *Nad městem*. Oba se poctivě snaží najít společnou řeč, odhalit skrytý smysl dějin a poselství, které by dávalo naději. „*Nechte mne pohlížeti v tuto propast, hemžící se domy jako zakletými tvory. Na město, jak na obludnou bytost, o níž nevíme, proč vyrostla, strávivši nesčíslné síly ducha, vášně, myšlenky, tisíce životů, které pohltila v staletích...*“, říká Michal zasmušile a snaží se francouzskému příteli vysvětlit, jak osudná byla bělohorská porážka. Allan však jeho postoj nedokáže pochopit, uvádí odlišné stanovisko a vyjadřuje vřelý obdiv k barokní kráse Prahy:

„Bylo to více, je to více... celé drama latinského ducha, zakleté v kráse, která od smavého záhonu tří kostelů před Karlovým mostem alejí jeho soch se pne k obrovské zelené růži sv. Mikuláše a jeho pyšným čelem z víru paláců tvoří souzvuk velké linii Hradu s katedrálou, na niž rozkošná svévole postavila převrácený smaragdový pohár měděné kupole jako maják vítězného světa!“

Právě pro tyto myšlenky, které mnozí pokládali za zpátečnickou obhajobu proti-reformace či nekritickou oslavu barokního umění, se Martenova próza již na počátku dočkala přespříliš tvrdého odsudku a autor se ocitl v nelichotivé škatulce „katolický reakcionář.“ A ještě v roce 1936 bylo dílo řazeno mezi „protimasarykovské“! Čteme-li tento pozoruhodný filozofický text současnými očima, nezamýšlejme se nad postojem autora – spíše se nechme okouzlit lahodným tónem Martenovy kultivované češtiny... A při pohledu na archanděla na Toskánském paláci si připomeňme nejen fascinující pasáž z dialogu *Nad městem*, ale i 90. výročí Martenovy smrti (zemřel 23. 7. 1917):

*Dnes ráno vyšed,
viděl jsem na nároží starého paláce vášnivý emblém
archanděla s mečem, jak blesk se řítícího s výše,
do bílého moře letního jitra,
proti vojsku neviditelného nepřitele.
Jinocha či ženu, změněné v tryskající oheň,
v oheň bojovného zápalu a vítězné vůle.
Archanděla nad městem,
hrozbu ďáblům, kteří v něm hnízdí,
slib a naději uvězněné duše,
která v něm žije!*



Sugestivní sochu archanděla Michaela na nároží Toskánského paláce najdeme i v literatuře 20. století – v próze Miloše Martena

Ivana Mudrová

Knižní novinky

Karel Sklenář: Společnost Národního muzea v dějinách i současnosti



Společnost Národního muzea patří mezi naše nejstarší vědecké společnosti. Po založení roku 1822 se stala vlastníkem a provozovatelem Národního muzea (tehdy Vlastenského muzea). Při Společnosti NM roku 1831 vznikla Matice česká, která se zabývala kultivací českého jazyka a literatury, plnila úkoly vydavatelské a spojovala Muzeum s veřejností. Byla zde publikována základní díla české vědecké a populárněvědecké literatury. Díky úsilí Společnosti Národního muzea a Matice české se Národní muzeum stalo přední vědeckou a vzdělávací institucí v Čechách 19. století. Některé jeho sbírky dosáhly už během prvního století existence muzea evropského významu.

Když ve 20. století převzaly hmotnou péči o Národní muzeum zemské úřady a posléze přímo stát, přizpůsobila Společnost NM své poslání novým pod-

mínkám: zprostředkovávala spojení Národního muzea s odbornou i laickou veřejností, byla v mnoha ohledech iniciátorkou odborného rozvoje muzea a vydavatelkou publikací. V roce 1949 ztratila vydavatelské oprávnění. Doba normalizace ukončila roku 1976 činnost Společnosti NM, která po dvou letech pokračovala pod změněným názvem v okleštěné podobě. Až v roce 1990 získala zpět původní název. V nových podmínkách se zaměřila na osvětovou práci přibližující veřejnosti fondy Národního muzea i jeho problematiku. Člení se na řadu odborných sekcí, které pořádají pro členy přednášky, exkurze, zájezdy a koncerty.

Pro členy Společnosti Národního muzea je kniha zdarma. Pro ostatní zájemce je také k dostání v úředních hodinách Matice české /první středa v měsíci/ za 80,- Kč.

MATIČNÍ LISTY, literární příloha Zpravodaje Matice české. Roč. 2007, číslo 4. Pro své členy a příznivce vydala v září 2007 Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea. Odpovědný redaktor: Pavel Muchka. Redakční rada: Evžen Lukeš, Olga Rohelová, Eva Ryšavá, Helga Turková, Lubomír Sršeň. Typografie: Nakladatelství ARSCI, Praha. Své příspěvky a připomínky zasílejte na adresu: Matice česká, sekce Společnosti NM, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1, nebo elektronicky: pavel_muchka@nm.cz, matice_ceska@nm.cz. *Příspěvky nejsou honorovány.*